

Õiguskantsler

Edvard Remsel
direktor
Tartu Vangla
tartu.vangla@just.ee

Teie nr

Meie 07.06.2023 nr 7-4/230551/2303077

Läbiotsimine

Austatud vangla direktor

Õiguskantsleri poole pöördus [], kes ei olnud rahul sellega, et ta Tartu Vanglas [] enne Tartu Ülikooli Kliinikumi viimist alasti läbi otsiti. Avaldaja selgitas, et usulistel põhjustel ei tohi ta teiste inimeste ees alasti olla. Vanglateenistuse ametnikud kasutasid avaldaja läbiotsimisel füüsilist jõudu ja ohjeldusmeetmena käeraudu.

Vangistusseaduse [§ 68 lõike 1](#) ja justiitsministri 05.09.2011 määruse nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“ [§ 31 lg 1 lause 1](#) järgi on vanglateenistuse ametnikul õigus läbi otsida nii vanglas viibiv inimene kui ka tema asjad. Määruse [§ 32 punkti 1](#) kohaselt tuleb kinnipeetav läbi otsida ka sel juhul, kui ta vanglast väljub. Seega oli vanglal õigus ja kohustus kinnipeetav enne tema vanglast välja viimist läbi otsida.

Viidatud sätted ei näe aga ette läbiotsimise üksikasjalikku kulgu. Vangla julgeolek on väga tähtis, ent selle tagamiseks tuleb rakendada meetmeid, mis on eesmärgi suhtes proportsionaalsed ([Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 11). Mida piiravam on meede, seda põhjalikumalt tuleb kaaluda selle kasutamist. Inimese alasti läbiotsimise otsus peab olema erandlik ning põhinema konkreetsel ohuhinnangul (nt see on seotud kinnipeetava käitumisega, varasemate rikkumistega jms). Seda on õiguskantsler vanglatele korduvalt selgitanud (viimati näiteks 2020. aastal avavanglatesse tehtud kontrollkäikude [kokkuvõttes](#)).

Neid samu nõudeid on rõhutanud oma soovituses nii Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT, vt nt 2022. aastal tehtud soovitus [Kreekale](#), p 42) kui ka ÜRO piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise ennetamise alamkomitee (SPT, vt nt 2020. aastal tehtud soovitus [Poolale](#), punktid 110-111).

Ka Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) osutas 11.05.2023 asjas [Bojar vs. Poola](#) (punktid 15-16), et sellest ei piisa, kui niivõrd intensiivse ja potentsiaalselt inimese väärikust alandava meetme kasutamist, nagu on alasti läbiotsimine, põhjendatakse vangla üldiste julgeolekuvajadustega. EIK tuvastas viidatud asjas [inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni](#) artikli 8 rikkumise.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Tartu Vangla edastatud materjalidest ei selgu, millise avaldaja käitumise või milliste temaga seotud konkreetsete asjaolude alusel peeti vajalikuks teda [] lisaks kompamisega läbi otsimisele otsida läbi alasti. Vangla viitas valvuri õigusele vanglas viibiv inimene läbi otsida, kuid see põhjendus ei ole piisav. Antud juhul tuleks arvestada ka seda, et avaldaja viibis vastuvõtuosakonnas (s.t kinnises kambris) ning seetõttu oli tal äärmiselt vähe võimalusi saada enda valdusesse keelatud aineid ja esemeid. Järelikult oleks avaldaja alasti läbiotsimise põhjused pidanud seetõttu olema veelgi kaalukamad.

Inimese usutunnistus ei saa välistada tema ulatuslikku läbiotsimist. Alati ja igal juhul on oluline, et läbiotsimisel austataks inimese väärikus ([PS § 18](#)). Õiguskantsler on vanglatele korduvalt öelnud (sh 2016. aastal [Tartu Vanglale](#), p 6.2), et kui vanglal tekib põhjendatud vajadus inimene alasti läbi otsida, tuleb lahti riietamine korraldada järk-järgult nii, et osa kehast jääks igal hetkel kaetuks. Sedasama on järjepidevalt toonitanud ka CPT (nt viimati 2022. aastal tehtud soovitusel [Kreekale](#), p 42).

Väärikas kohtlemine võib tähendada ka seda, et teatud ulatuses arvestatakse inimese usutunnistusest tulenevaid tõekspidamisi. Nii näiteks järgitakse Ühendkuningriigi vanglates läbiotsimiste teostamise juhendit, mis on sealhulgas suunatud õiglase tasakaalu leidmisele vangla julgeoleku ja inimese religioossete vajaduste vahel (vt nt Ministry of Justice 27.03.2023 [Searching Policy Framework](#), punktid 4.33.20–4.33.28, 6.13).

Kogutud materjalidest ei selgu, et valvur oleks avaldajale andnud võimalust teha läbiotsimine osaliselt lahti riietades. On eluliselt usutav, et see võis olla peamine põhjus, miks olukord muutus pingeliseks ning päädis avaldaja suhtes füüsilise jõu, käeraudade kasutamise ning sunniviisilise läbiotsimisega.

Vangla edastatud 28. märtsi 2023 distsiplinaarmenetluse teatise ning 06. veebruari 2023 vahetu sunni järgse terviseseisundi kontrolli protokollis sissekande pinnalt tekkis kahtlus, et avaldaja läbivaatus toimus enne temalt käeraudade eemaldamist. Terviseseisundi protokollis kirjeldab meedik: „Peavalvest info, et kinnipeetava peal kasutati jõudu vastuvõtus. Mindud kohale, kinnipeetav maas, käed raudades. Koha peal visuaalselt näha vaid mõlema käe randmetel käeraudadest marrastused. Hetkel muid vigastusi ei täheldanud.“

Õiguskantsler on korduvalt (viimati 2020. aasta soovitusel [Tartu Vanglale](#), p 5) juhtinud Tartu Vangla tähelepanu sellele, et inimese terviseseisundit tuleb kontrollida ka pärast vahetu sunni ja ohjeldusmeetme kasutamist (sh käeraudade eemaldamist), kui ohjeldusmeetme kasutamisel rakendati füüsilist jõudu ([VangS § 71 lg 7¹, lg 7² p 1](#)). Võib esineda juhtumeid, kus inimese terviseseisundit on vaja kontrollida ka enne käeraudade eemaldamist, ent igal juhul tuleb seda teha ka pärast käeraudade eemaldamist. Selleks ei pea inimene eraldi meditsiiniosakonna poole pöörduma, nagu seda tegi avaldaja. Avaldaja soovil tehtud korduval läbivaatusel tuvastati tal mitmeid kehavigastusi.

Tartu Vanglal tuleks läbiotsimisi tehes järgida proportsionaalsuse ja inimväärikuse austamise põhimõtteid. Täieliku lahtiriietamisega läbiotsimise otsus peab põhinema ohuhinnangul, mille aluseks on konkreetsete asjaolud (nt kinnipeetava käitumine). Kui vanglal tekib põhjendatud vajadus inimene alasti läbi otsida, tuleb seda teha järk-järgult nii, et inimene saaks olla vähemalt

poolenisti riietega kaetud. Kui käeraudade kasutamisel rakendatakse füüsilist jõudu, tuleb inimese tervises seisundit kontrollida ka pärast käeraudade eemaldamist.

Palun seda vanglateenistujatele ja vangla meditsiinitöötajatele veelkord selgitada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: avaldaja
Justiitsministeerium (isikuandmeteta)